

УДК 378.046.4:351.743:796

Вадим БАБЕНКО

кандидат педагогічних наук,
доцент, начальник кафедри
вогневої та фізичної підготов-
ки Академії управління МВС;

Дмитро КРАДОЖОН

викладач кафедри вогневої
та фізичної підготовки Ака-
демії управління МВС, магістр
права

ВОГНЕВА ТА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА В ОВС: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

Висвітлено хронологію розвитку і шляхи поетапного вдосконалення вогневої та фізичної підготовки в органах і підрозділах внутрішніх справ України. На основі історичного аналізу відомчих нормативних документів розроблено проект нової моделі фізичної підготовки персоналу ОВС.

Отражена хронология развития и пути поэтапного усовершенствования огневой и физической подготовки в органах и подразделениях внутренних дел Украины. На основе исторического анализа ведомственных нормативных документов разработан проект новой модели физической подготовки персонала ОВД.

The article reflects the chronology of development and the ways of staged improvement of fire and physical training in the organs and divisions of Internal Affairs of Ukraine. On the basis of historical analysis of departmental regulation documents the project for the new model of physical training of the staff of the organs of Internal Affairs is worked out.

Ключові слова: вогнева підготовка, фізична підготовка, професійна підготовка, етапи, моделювання.

Ключевые слова: огневая подготовка, физическая подготовка, профессиональная подготовка, этапы, моделирование.

Keywords: fire training, physical training, professional training, stages, modeling.

Професійна підготовка рядового і начальницького складу міліції України як цілісна система навчання офіційно впроваджена в березні

1992 року після скасування відомчих наказів колишнього СРСР. Це був процес, спрямований на оволодіння особовим складом ОВС знаннями, формування вмінь і навичок, необхідних для виконання оперативно-службових завдань. У свою чергу, професійна підготовка протягом 1991-2003 років передбачала низку навчальних предметів, які періодично скасовувалися, а потім знову відновлювалися, проте були дещо змінені. І тільки два предмети – фізична і вогнева підготовка – мали одну й ту саму назву і завжди займали основні позиції в системі навчання особового складу ГУМВС, УМВС, УМВСТ та навчальних закладів системи МВС України.

Для належного вивчення діяльності, організації та розвитку цього процесу, розв'язання низки проблем та визначення його наукових основ актуальним і важливим стало узагальнення історичного характеру організації та розвитку фізичної підготовки в органах і підрозділах внутрішніх справ у період з 1991 року й донині. Мета цього процесу – визначення найефективніших напрямів, форм і методів, що сприятимуть подальшому розвитку й удосконаленню фізичної підготовки персоналу ОВС.

Саме тоді, коли Україна як самостійна і суверенна держава проголосила свою незалежність, в суспільстві розпочалися кардинальні зміни, складні й суперечливі соціально-економічні та політико-правові процеси, відбувалося формування, впровадження, становлення й удосконалення міліцейської системи фізичної підготовки та спорту.

Стан рівня фізичної підготовки працівників міліції протягом тривалого часу не цікавив керівників і безпосередньо самих працівників. Увагу здебільшого приділяли вузькій спеціалізації за фахом діяльності.

Практичні перевірки (за матеріалами перевірок інспекторами МВС СРСР органів і підрозділів внутрішніх справ України з квітня 1972 р. до липня 1986 р.) засвідчили, що працівники міліції не зацікавлені підтриманням належної спортивної форми [3, с. 2–7]. Вибірковий аналіз антропометричних даних працівників міліції у період з 1990 до 1991 р. засвідчив, що спостерігається значне перебільшення ваги тіла щодо їх зросту, об'єми різних частин тіла не відповідають чинним нормам і, як наслідок, – незадовільні та задовільні оцін-

ки при складанні фізичних нормативів знижують зрештою здатність опору та протидії злочинності [2, с. 5–8].

Специфіка роботи органів і підрозділів внутрішніх справ полягає в тому, що працівник міліції завжди знаходиться при виконанні службових обов'язків. З огляду на це, йому необхідно знати правову нормативну базу і вміти правильно її застосовувати в різних ситуаціях. Одним з основних положень законодавчої нормативної бази є розділ III "Застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї" Закону України "Про міліцію". Статтею 13 цього розділу передбачено, що працівники міліції мають право застосовувати табельну вогнепальну зброю, заходи фізичного впливу, в тому числі прийоми рукопашного бою, для припинення протидії законним вимогам міліції, якщо інші способи не забезпечили виконання покладених на неї обов'язків.

Високий рівень особистої загальної фізичної підготовленості, майстерне володіння прийомами рукопашного бою дає працівнику міліції змогу зберегти не тільки власні життя і здоров'я, а й затримуваним особам, прагнучи при цьому завдати їм мінімальної шкоди.

Як відомо, показником високої професійної підготовки працівників ОВС є рівень їх фізичної підготовленості [2, с. 5–8]. В органах і підрозділах внутрішніх справ України було розроблено, затверджено і введено в дію відомчими наказами три настанови з фізичної підготовки та спорту (НФП), дві з яких уже скасовані. Умовно можна виокремити п'ять періодів, протягом яких діяли зазначені настанови.

I період – з липня 1986 р. до липня 1989 р. (чинною була НФП, розроблена МВС СРСР: наказ "Про затвердження Настанови з фізичної підготовки особового складу органів внутрішніх справ, Положення про службово-прикладний комплекс особового складу органів внутрішніх справ" від 29 липня 1986 р. № 145).

Цим наказом для працівників міліції сформульовано конкретні вимоги щодо рівня їх фізичної підготовленості, які були науково обґрунтовані й випробувані на контрольних та експериментальних підрозділах. Однак у перші роки чинності цієї Настанови (аварія на Чорнобильській АЕС, конфлікти в республіках Закавказзя) були

виявлені суттєві її недоліки, які одразу позначилися на якості виконання працівниками оперативно-службових завдань. Через це в стислий термін було розроблено й запропоновано необхідні поправки і зміни до нормативів, уведені вже в другому періоді [3].

II період – з липня 1989 р. до березня 1992 р. (наказом "Про заходи по удосконаленню фізичної підготовки особового складу органів внутрішніх справ" від 18 липня 1989 року № 136 відмінено попередню НФП МВС СРСР). Замість попередньої Настанови було введено "Заходи по удосконаленню...", які з серпня 1991 р. діяли відразу в двох країнах – СРСР, який перебував під загрозою розпаду, та незалежній Україні. Постало завдання негайно відійти від "застарілих союзних норм" і розробити власну нормативно-правову базу [4].

III період – з березня 1992 р. до жовтня 2000 р. (перше Настановлення в МВС України: наказ "Про затвердження Настановлення по організації професійної підготовки рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України" від 16 березня 1992 р. № 147). Професіоналізм, професійна майстерність, професійна підготовка – це нові ключові поняття в системі підготовки працівників органів і підрозділів внутрішніх справ України. Введення в дію першої української Настанови з професійної підготовки кардинально змінило підхід до навчання особового складу (рис. 1). Ця Настанова готувалася в дуже стислий термін, майже без наукового обґрунтування і практичної апробації. Як наслідок, фізичній і вогневій підготовці особового складу задалегідь було відведено другорядне місце порівняно з іншими, зовсім новими для міліції дисциплінами [5].

Якщо, наприклад, попередня НФП налічувала 10–11 великих розділів і займала 170–200 сторінок, то Настановлення мало всього 5 розділів, які стосувалися фізичної підготовки і розміщувалися на 9 сторінках. Не був удосконалений і зміст попереднього документа. Так, заняття з рукопашного бою були спрямовані лише на "формування" навичок самозахисту, обеззброювання та затримання, а для жінок узагалі не передбачалося виконання прийомів затримання та обеззброєння, хоча було визначено, що всі прийоми мали завершуватися саме затриманням [5].

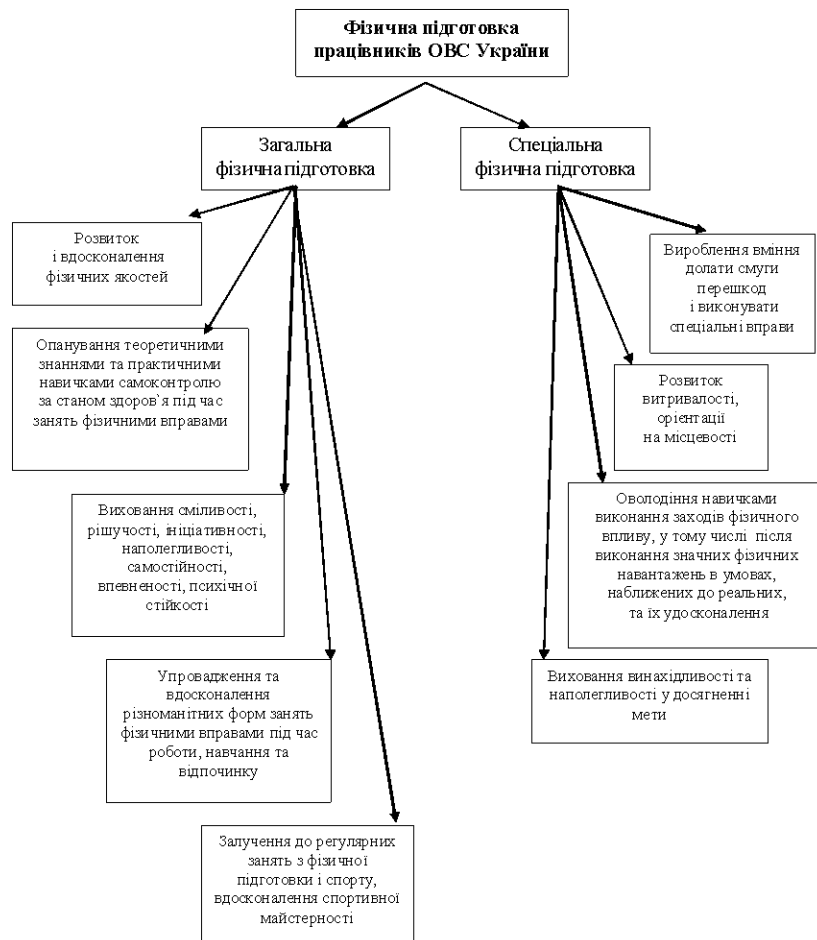

Рис. 1. Модель фізичної підготовки працівників ОВС до 2000 року

За попередніми планами укладачів цієї Наставови передбачалося, що ця НФП буде діяти не більше двох років, але ті соціально-економічні та політико-правові процеси спричинили відтік наукових кадрів, без яких важко було здійснити нововведення. У результаті цього НФП-92 "працювала" майже вісім років, що призвело до по-

ступового заниження ролі фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ.

IV період – з жовтня 2000 року до листопада 2003 року (введена друга Настанова з фізичної підготовки, яка і стала основою для наступної НФП: наказ МВС України "Про стан професійної підготовки та безпеки особового складу органів внутрішніх справ України та заходи щодо їх вдосконалення відповідно до завдань Президента України з питань забезпечення належного громадського порядку та протидії злочинності в державі" від 21 жовтня 2000 року № 759).

Ця система навчання [6] була відмінною від тих систем, що діяли ще за часів колишнього СРСР. Вона базувалася на сучасних теоріях і методиках фізичного виховання і спорту, а в основу її організації та розвитку була покладена багаторічна плідна праця багатьох фахівців у галузі сучасної фізичної культури. Ця система навчання дала можливість вносити відповідні корективи у спортивну техніку і тактику дій, готувати спортсменів, тренерів із професійно-прикладних та інших видів спорту, які прославляють міліцію України на європейських і світових спортивних аренах.

V період – з листопада 2003 року по теперішній час (рис. 2). Для підвищення якості професійної майстерності особового складу органів внутрішніх справ, запровадження в практику сучасних форм і методів роботи, ефективної організації оперативно-службової діяльності з виконання завдань, які покладені на органи внутрішніх справ, 25 листопада 2003 року наказом МВС України № 1444 "Про організацію професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України" була введена в дію третя Настанова з фізичної підготовки для ОВС [7; 8].

Якщо порівняти всі вищенаведені періоди, то у перших трьох чітко простежується лінія "бойової підготовки" працівників міліції, в якій чільне місце посідають вогнева і фізична підготовка особового складу. Цей напрям забезпечували найдосвідченіші працівники на посадах інспекторів з бойової і службової підготовки (БСП). Практичні перевірки свідчили, що в органі або підрозділі, в якому працює інспектор з БСП, рівень підготовки працівників на 0,5 -1,5 бали вищий, ніж там, де їх немає.

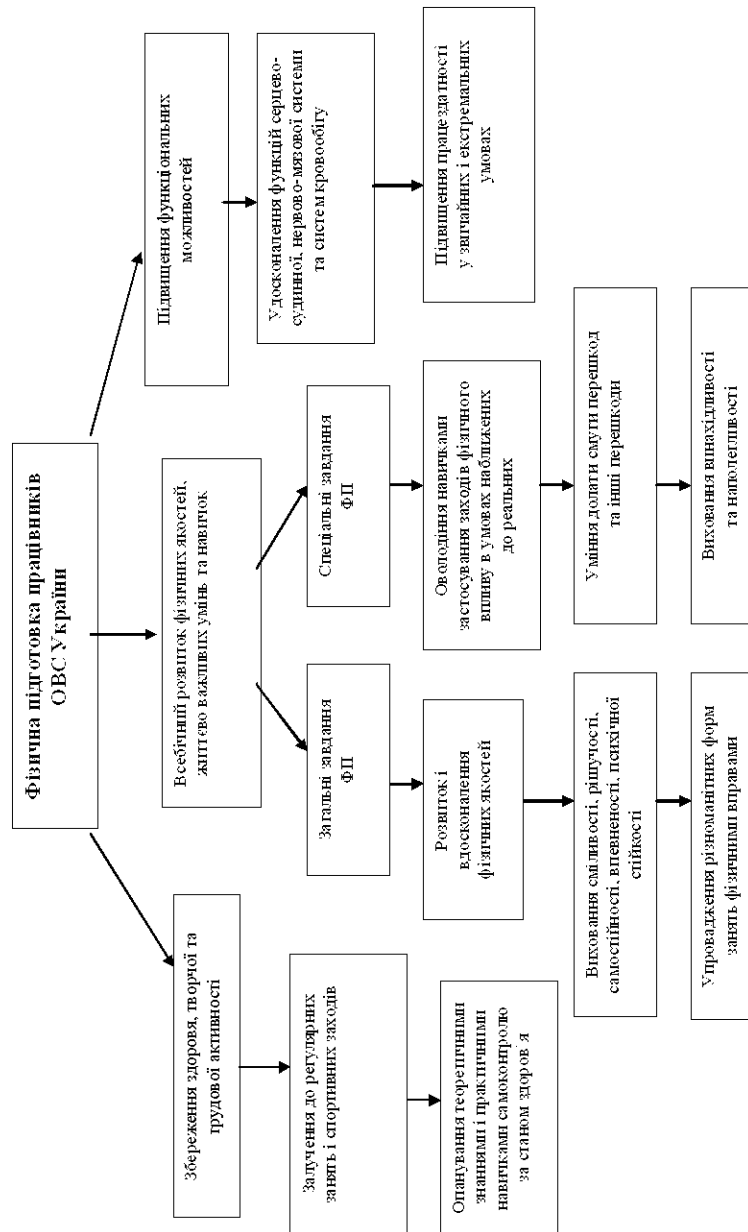

Рис. 2. Чинна модель та завдання фізичної підготовки працівників органів і підрозділів внутрішніх справ України (з 2003 року по теперішній час)

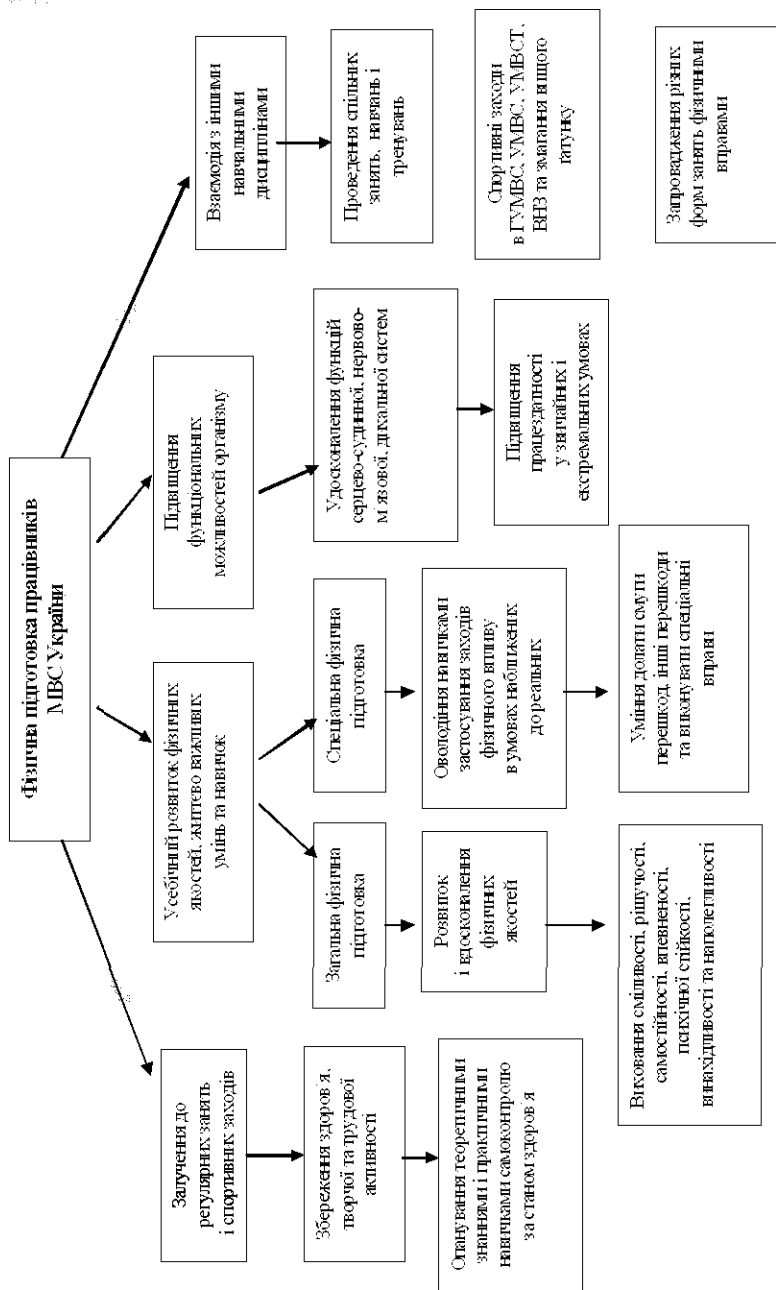

Рис. 3. Проект нової моделі та завдання фізичної підготовки працівників ОВС України

Скорочення посад інспекторів БСП створило ситуацію, коли за наявності належної нормативно-спортивної бази повністю відсутні її практичні виконавці [2, с. 5–8]. Іншими словами – все є, а робити нікому. Після прийняття рішення про часткове відновлення інституту інспекторів, але вже зі "службової підготовки" виявилося, що нині жоден з вищих навчальних закладів України не готує фахівців за спеціальностями "викладач бойової підготовки" або "викладач вогневої чи спеціальної фізичної підготовки для правоохоронних органів", хоча йдеться про це з 1995 року. Створення такого навчального закладу або факультету має вирішити "левоу" частку кадрових проблем цієї галузі.

Не менше важливою і гострою постає проблема матеріально-технічного забезпечення навчального процесу з фізичної підготовки. Застарілі норми не відповідають вимогам, які диктує сьогодення, а відсутність сучасного обладнання негативно впливає на забезпечення особистої безпеки працівників міліції.

Отже, на основі історичних і теоретико-практичних аспектів організації професійної підготовки працівників органів і підрозділів внутрішніх справ України можна стверджувати, що напрацювання певних позицій, спрямованих на подальше підвищення ролі і місця вогневої та фізичної підготовки в системі навчання особового складу міліцейських підрозділів (рис. 3) можливе тільки за умов перегляду чинної нормативної бази, нового науково обґрунтованого, педагогічно виправданого і практично апробованого підходу до організації, розвитку та вдосконалення всієї системи навчання персоналу ОВС. Тільки своєчасне і комплексне розв'язання вищенаведених проблем сприятиме подальшому розвитку і вдосконаленню навчального процесу в навчальних закладах, органах і підрозділах внутрішніх справ України.

Список використаних джерел

1. Ануфрієв М. І. Становлення, розвиток та основні напрямки удосконалення відомчої багатуступеневої системи підготовки персоналу ОВС / М. І. Ануфрієв // Вісн. Харків. ун-ту внутр. справ. – 1999. – № 9. – С. 5–12.
2. Бабенко В. Г. Психолого-педагогічні основи формування фізичної підготовленості персоналу ОВС України до екстремальних ситуацій /

В. Г. Бабенко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Х. : ХДАДМ, 2007. – № 1. – С. 5–8.

3. Про затвердження Настанови з фізичної підготовки особового складу органів внутрішніх справ, Положення про службово-прикладний комплекс особового складу органів внутрішніх справ : наказ МВС СРСР від 29 лип. 1986 р. № 145.

4. Про заходи по вдосконаленню фізичної підготовки особового складу органів внутрішніх справ : наказ МВС СРСР від 18 лип. 1989 р. № 136.

5. Про затвердження Настановлення по організації професійної підготовки рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України: наказ МВС України від 16 берез. 1992 р. № 147.

6. Про стан професійної підготовки та безпеки особового складу органів внутрішніх справ України та заходи щодо їх вдосконалення відповідно до завдань Президента України з питань забезпечення належного громадського порядку та протидії злочинності в державі : наказ МВС України від 21 жовт. 2000 р. № 759.

7. Про організацію професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 25 листоп. 2003 р. № 1444.

8. Про внесення змін і доповнень до наказу МВС України від 25.11.2003 № 1444 Про організацію професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 14.11.2006 № 1122.

9. Про затвердження Державної програми розвитку фізичної культури і спорту в Україні на 2007–2011 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 листоп. 2006 р. № 1594.

10. Теория и методики физического воспитания / Под ред. Б. А. Ашмарина. – М. : Просвещение, 1990. – 286 с.

Стаття надійшла 25.05.2009.